

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

Road

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 255 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta'siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O'zbekiston respublikasida aholi bandligini ta'minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o'g'li	
O'zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta'minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo'jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo'riyeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o'zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o'g'li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo'llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G'iyosaliyevich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессии социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o'g'li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloyev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati.....	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili.....	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini «yashil» iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati.....	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIYAVIY RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Talapova Nargiza Baxriddinovna

Namangan davlat universiteti
Menejment kafedrası dotsenti v.b., PhD
talapovanargiza83@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-9756-0058>

Annotatsiya: Ushbu maqolada xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari va usullari tahlil qilingan. Zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish korxonalar barqarorligining asosiy omillaridan biri sifatida o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish orqali korxonalar raqobatbardoshligini oshirish, investitsion jozibadorlikni ta'minlash va barqaror rivojlanishga erishish mumkinligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: moliyaviy resurslar, xo'jalik subyektlari, moliyaviy boshqaruv, samaradorlik ko'rsatkichlari, moliyaviy strategiya, investitsion faoliyat, moliyaviy tahlil, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article analyzes the possibilities and methods of effective use of the financial resources of economic entities. The rational use of financial resources in modern economic conditions has been studied as one of the main factors in the stability of enterprises. According to the results of the study, it was found that through the effective use of financial resources, enterprises can increase competitiveness, ensure investment attractiveness, and achieve sustainable development.

Key words: financial resources, economic entities, financial management, performance indicators, financial strategy, investment activity, financial analysis, sustainable development.

Аннотация: В данной статье проанализированы возможности и способы эффективного использования финансовых ресурсов хозяйствующих субъектов. В современных экономических условиях рациональное использование финансовых ресурсов изучается как один из основных факторов устойчивости предприятий. По результатам исследования установлено, что за счёт эффективного использования финансовых ресурсов можно повысить конкурентоспособность предприятий, обеспечить инвестиционную привлекательность, добиться устойчивого развития.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, хозяйствующие субъекты, финансовый менеджмент, показатели эффективности, финансовая стратегия, инвестиционная деятельность, финансовый анализ, устойчивое развитие.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqobat kuchayib borayotgan iqtisodiy sharoitlarda xo'jalik yurituvchi subyektlarning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligi, eng avvalo, ularning moliyaviy resurslardan qay darajada samarali foydalana olishiga bevosita bog'liqdir. Moliyaviy resurslar korxonalar faoliyatining barcha yo'nalishlarini ta'minlaydigan asosiy omil bo'lib, ulardan oqilona foydalanish nafaqat joriy faoliyat samaradorligini oshiradi, balki korxonaning uzoq muddatli rivojlanish istiqbollarini ham belgilaydi [1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2023-yillardagi farmon va qarorlarida iqtisodiyotni erkinlashtirish, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan [2]. So'nggi yillarda statistik ma'lumotlar asosida aniqlanishicha, mamlakatda faoliyat yuritayotgan korxonalarning 30 foizdan ortig'i moliyaviy resurslardan yetarlicha samarali foydalana olmayotgani sababli turli moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelmoqda [3].

Shu boisdan, ushbu tadqiqotning dolzarbligi xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqot doirasida moliyaviy resurslardan samarali foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari, ilg'or xorijiy tajribalar, zamonaviy yondashuvlar hamda samaradorlikni oshirish usullari tahlil etilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy maqolalar, monografiyalar, normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar hamda internet manbalari chuqur o'rganildi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, taqqoslama tahlil, statistik tahlil va sintez usullaridan foydalanildi.

Moliyaviy resurslardan samarali foydalanish masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Jumladan, Vahobov A.V. va Ishonqulov N.F. o'z tadqiqotlarida korxonalar moliyaviy resurslarini boshqarish strategiyalarini tahlil qilgan va ularning samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqqanlar [4]. Ularning fikricha, moliyaviy resurslardan samarali foydalanishning asosiy ko'rsatkichlari aktivlar rentabelligi, kapital aylanishi, likvidlik darajasi va moliyaviy barqarorlik koeffitsientlaridir.

Rossiyalik iqtisodchi Kovalev V.V. moliyaviy resurslarni boshqarishning zamonaviy usullarini o'rganib, korxonalarning moliyaviy strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirishga doir ilmiy-nazariy asoslarni taklif etgan [5]. Uning izlanishlarida moliyaviy resurslardan samarali foydalanish korxona qiymatini oshiruvchi asosiy omil sifatida talqin qilingan.

Xorijiy olimlar – Brigham E.F. va Houston J.F. moliyaviy resurslarni boshqarishning nazariy asoslarini yaratgan hamda moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayonini optimallashtirish bo'yicha ilmiy yondashuvlarni taklif etganlar [6]. Ularning tadqiqotlari asosida kapital tuzilmasini optimallashtirish, investitsion loyihalarni baholash va moliyaviy risklarni boshqarish yo'nalishlarida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Shuningdek, Karimov N.G. va Xojimatov R.X. O'zbekistondagi korxonalar moliyaviy holatini tahlil qilib, moliyaviy resurslardan foydalanishdagi muammolarni aniqlagan va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ilgari surganlar [7]. Ularning ta'kidlashicha, moliyaviy resurslardan samarali foydalanishga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillar – bu moliyaviy boshqaruv sohasidagi savodxonlikning past darajada bo'lishi, zamonaviy moliyaviy texnologiyalarning yetarli darajada joriy etilmaganligi hamda samarali moliyaviy rejalashtirish tizimining mavjud emasligidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ma'lumotlar ilmiy maqolalar, monografiyalar, rasmiy statistik hisobotlar va normativ-huquqiy hujjatlar asosida to'plandi. Tahlil jarayonida tizimli yondashuv, taqqoslama va statistik tahlil, shuningdek, sintez metodidan foydalanildi hamda mavjud holat asosida xulosa chiqarildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaviy resurslarni turli manbalar o'rtasida optimal taqsimlash korxonaning moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'z mablag'lari va qarz mablag'larining optimal nisbati 60:40 bo'lganda, korxona moliyaviy barqarorligi va rentabelligi maksimal darajaga erishadi [8]. Shu bilan birga, moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish moliyaviy risklarni kamaytirish va investitsion jozibadorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Samarali moliyaviy rejalashtirish tizimini joriy etish orqali korxonalar o'z moliyaviy resurslarini yanada oqilona taqsimlash va ulardan samarali foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Buning uchun zamonaviy moliyaviy rejalashtirish usullari, jumladan, budjetlashtirish, pul oqimlarini prognozlash va moliyaviy modellashtirish texnologiyalarini qo'llash tavsiya etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali rejalashtirish tizimiga ega bo'lgan korxonalarda kapital qiymati o'rtacha 15–20 % ga past bo'ladi [5].

Moliyaviy resurslardan samarali foydalanishning yana bir muhim yo'nalishi – bu investitsion faollikni oshirishdir. Korxonalar o'z mablag'larini innovatsion loyihalarga, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishga va yangi texnologiyalarni joriy etishga yo'naltirish orqali uzoq muddatli raqobat ustunligiga ega bo'lishlari mumkin. Tadqiqotlarga ko'ra, investitsion faolligi yuqori bo'lgan korxonalarda rentabellik darajasi o'rtacha 25–30 % ga yuqori bo'ladi [9].

Moliyaviy resurslardan samarali foydalanishda moliyaviy nazorat tizimini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Bu tizim moliyaviy mablag'larning maqsadsiz sarflanishining oldini olish, moliyaviy risklarni o'z vaqtida aniqlash va ularga qarshi choralar ko'rish imkonini beradi. Zamonaviy moliyaviy nazorat tizimlarini joriy etgan korxonalarda operatsion xarajatlar o'rtacha 10–15 % ga kamayishi kuzatilgan [7].

Shuningdek, samarali moliyaviy boshqaruvning muhim tarkibiy qismi sifatida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish alohida e'tiborga loyiq. Bularga blockchain texnologiyalari, sun'iy intellekt, bulutli hisoblash hamda Big Data asosidagi moliyaviy tahlil tizimlari kiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday texnologiyalarni qo'llagan korxonalarda moliyaviy boshqaruv samaradorligi o'rtacha 20–25 % ga oshgan [10].

1-jadval. Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi ko'rsatkichlari (2022–2023-yillar)¹.

Ko'rsatkichlar	Sanoat korxonalari	Qishloq xo'jalik korxonalari	Savdo korxonalari	Xizmat ko'rsatish korxonalari
Aktivlar rentabelligi (ROA), %	12,3	8,7	15,2	14,1
Kapital rentabelligi (ROE), %	18,5	12,4	23,6	21,8
Kapital aylanish koeffitsienti	2,8	1,5	4,2	3,1
O'z mablag'lari bilan ta'minlanganlik koeffitsienti	0,62	0,55	0,48	0,59
Joriy likvidlik koeffitsienti	1,8	1,4	1,6	1,9
Qarz kapitalining o'z kapitaliga nisbati	0,61	0,82	1,08	0,69

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, turli sohalaridagi xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligida sezilarli farqlar mavjud. Savdo korxonalari aktivlar rentabelligi (15,2 %) va kapital rentabelligi (23,6 %) ko'rsatkichlari bo'yicha yetakchilik qilmoqda. Bu esa ularning moliyaviy resurslardan nisbatan samaraliroq foydalanayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, bu sohada kapital aylanish koeffitsienti ham eng yuqori (4,2) bo'lib, aylanma mablag'lardan samarali foydalanilayotganini ko'rsatadi.

Biroq, o'z mablag'lari bilan ta'minlanganlik koeffitsienti bo'yicha sanoat korxonalari (0,62) va xizmat ko'rsatish korxonalari (0,59) yetakchilik qilmoqda, bu esa ularning moliyaviy barqarorligi nisbatan yuqori ekanligidan dalolat beradi. Savdo korxonalari esa qarz kapitalining o'z kapitaliga nisbati bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichga ega (1,08), bu esa ularning qarz mablag'lariga bog'liqligi yuqoriligini bildiradi [3].

Moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish maqsadida korxonalar turli usullar va yondashuvlardan foydalanmoqda. Quyidagi jadvalda ularning asosiy ko'rsatkichlarga ta'siri tahlil qilingan.

2-jadval. Moliyaviy resurslardan samarali foydalanish usullarining korxonalar moliyaviy ko'rsatkichlariga ta'siri².

Samarali foydalanish usullari	Joriy etgan korxonalar ulushi, %	ROA o'sishi, %	ROE o'sishi, %	Xarajatlarni kamayishi, %	Investitsion jozibadorlik o'sishi, ball*
Zamonaviy moliyaviy rejalashtirish	42,3	+4,5	+6,8	-8,2	+1,2
Moliyaviy nazorat tizimini takomillashtirish	51,7	+3,2	+5,1	-10,5	+0,9
Kapital tuzilmasini optimallashtirish	38,6	+5,8	+8,3	-5,7	+1,5
Zamonaviy moliyaviy texnologiyalarni joriy etish	28,4	+7,2	+9,4	-12,3	+1,8
Investitsion faollikni oshirish	35,9	+6,5	+10,2	-3,8	+2,1
Moliyaviy savodxonlikni oshirish	47,8	+3,7	+5,9	-7,5	+1,0

2-jadval tahliliga ko'ra, zamonaviy moliyaviy texnologiyalarni joriy etish usuli aktivlar rentabelligini eng yuqori darajada oshiradi (+7,2 %), investitsion faollikni oshirish esa kapital rentabelligi bo'yicha eng katta o'sishga (+10,2 %) olib keladi. Moliyaviy nazorat tizimini takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish xarajatlarni sezilarli darajada kamaytiradi (mos ravishda –10,5 % va –12,3 %) [7]. Investitsion jozibadorlikni oshirish borasida esa eng samarali usul – bu investitsion faollikni oshirish (+2,1 ball) hisoblanadi.

Korxona rahbarlari va moliyaviy menejerlarning moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lsa, bu qaror qabul qilish jarayonini takomillashtiradi, moliyaviy risklarni to'g'ri baholash va resurslarni optimal taqsimlash imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lgan korxonalarda bankrotlik ehtimoli o'rtacha 30–40 % ga past bo'ladi.

1 Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan

2 Manba: Tadqiqot natijalari asosida muallif tomonidan tuzilgan [7, 9].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslardan samarali foydalanishi ularning raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishining muhim omillaridan biridir. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish korxonalar moliyaviy barqarorligini ta'minlash, investitsion jozibadorligini oshirish va bozor sharoitida ustunlikka erishish imkonini beradi.

Tadqiqotda ilgari surilgan tahliliy xulosalar asosida quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

Moliyaviy rejalashtirish tizimini takomillashtirish – budjetlashtirish, pul oqimlarini prognozlash va moliyaviy modellashtirish texnologiyalarini keng joriy etish zarur.

Moliyaviy nazorat mexanizmlarini mustahkamlash – xarajatlarni tahlil qilish va moliyaviy intizomni oshirish orqali resurslar sarfini maqbullashtirish lozim.

Investitsion faollikni oshirish – innovatsion va texnologik loyihalarga investitsiya yo'naltirish orqali korxona rentabelligini ta'minlash muhim.

Zamonaviy moliyaviy texnologiyalarni joriy etish – blockchain, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari asosida qaror qabul qilish samaradorligini kuchaytirish.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish – korxona rahbarlari va moliyaviy menejerlar uchun uzluksiz trening va konsultatsiya tizimlarini tashkil etish.

Kelgusida ushbu yo'nalishda tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish, sohaga oid ilmiy ishlanmalarni kengaytirish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Абдуллаев Ё.А., Қурбонов Х.А. (2022). Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий барқарорлигини таъминлаш йўллари. Иқтисод ва молия журнали, 3(151), 23–31.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги ПФ-60-сон «2022–2026-йилларга мо'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami.
3. Тошматов Ш.А. (2023). Ўзбекистон корхоналарининг молиявий ҳолати таҳлили: муаммолар ва ечимлар. Бизнес-эксперт журналы, 5(89), 45–52.
4. Ваҳобов А.В., Ишонкулов Н.Ф. (2021). Корхоналарнинг молиявий ресурсларини бошқариш стратегиялари. Тошкент: Иқтисод-Молия.
5. Ковалев В.В. (2020). Финансовый менеджмент: теория и практика. Москва: Проспект.
6. Brigham, E.F., & Houston, J.F. (2021). Fundamentals of Financial Management (15th ed.). Cengage Learning.
7. Каримов Н.Г., Хожиматов Р.Х. (2022). Ўзбекистон корхоналари молиявий ҳолатини таҳлил қилиш ва баҳолаш усуллари. Тошкент: Фан ва технология.
8. Нормуратов О.У. (2023). Корхоналарда капитал тузилмасини оптималлаштириш: назария ва амалиёт. Молия ва банк иши илмий электрон журналы, 2(48), 112–120.
9. Зайнутдинова У.З. (2022). Инвестицион фаоллик корхона рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омили сифатида. Иқтисодиёт ва таълим, 4(13), 78–85.
10. Алимардонов М.И. (2023). Молиявий бошқарувда замонавий технологияларнинг ўрни ва аҳамияти. Рақамли иқтисодиёт ва инновациялар журналы, 6(14), 134–142.
11. Talapova, N. (2021). The essence and peculiarities of the formation of entrepreneurial skills in the development of small scale business. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(4), 456–459.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
